

Book Review/ Kitap Tanıtım

KUDÜS TARİHİ, Musa İsmail Basît, Hamza Zîb Mustafa, Gâssan
Musa Muhîbiş, Said Süleyman Kîk,
Nida yayınları, 2021, 192 Sayfa.

Kudüs; kadim tarihi boyunca coğrafi konumu, bereketli toprakları ve İbrahimî dinlerce kutsal olarak nitelendirilen mabetleri barındırması sebebiyle büyük önem arz etmektedir. Tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan bu topraklar, üzerinden geçmiş olan her milletten birtakım izler taşınması hasebiyle bölgeye karşı aidiyet duygusunu canlandırmaktadır. Kudüs, bahse konu sahiplik iddiaları ve kutsiyetinden ötürü tarih boyunca süregelen bir hakimiyet mücadelesine sahne olmuştur.

Müslümanlar tarafından Kudüs; ilk kible, ikinci mescit, İsra ve Miraç hadiselerinin vuku bulduğu topraklar olması, ayrıca ayetler ve hadislerin bölgenin önemine işaret etmesinden dolayı mukaddes topraklar olarak adlandırılmaktadır. Hristiyanlar açısından bakıldığında İsa peygamberin doğduğu, çarmıha gerildiği ve yeniden dirildiğine inanılan mekanların burada olduğuna inanılmaktadır. Diğer taraftan Kudüs, Yahudilerin önemli tarihi olaylarına tanıklık etmiş ve dini ritüellerin gerçekleştirildiği kutsal mekanlara ev sahipliği yapmıştır. Tüm bunlara bakıldığında, Kudüs'ün bahsi geçen dinlerce haiz olduğu önem görülmektedir. Bu bağlamda Dr. Musa İsmail Basît, Dr. Hamza Zîb, Mustafa, Dr. Gâssan, Musa Muhîbiş ve Dr. Said Süleyman Kîk'in ortak çalışması olan bu eser, Kudüs şehrinin tarihi, mimarisi, dinlerce hasıl olduğu önemi ve üzerinde hakimiyet kuran devletleri konu edinmiştir. Hem kronolojik anlamda uzun bir sürecin ele alınması hem de farklı disiplinlerin konularına birlikte değinilmesi nedeniyle eser, bu alanda yazılan diğer eserlerden farklılık göstermektedir.

Kitap beş ana bölümden oluşmaktadır. Eserin ilk bölümünde, İslam öncesi Kudüs'ün tarihi ve coğrafi özellikleri aktarılmakta, Kenaniler'den başlayan ve Bizans ile son bulan dönemde şehrin isimleri ve kentte yapılan imar faaliyetleri kaleme alınmaktadır. Şehrin kapıları, su kaynakları, tepelere verilen isimler, farklı krallıklar döneminde yapılan kilise, han, sur gibi yapılar anlatılmaktadır.

İkinci bölümde, "Müslümanların Yönetiminde Kudüs" başlığıyla Kudüs'ün İslam'daki yeri anlatılırken yazarlar, ayet ve hadislerden örneklerle görüşlerini desteklemektedirler. Bu bölümde, Halife Ömer'in Kudüs'ü fethine ve Ömer Emanname'sine yer verilmektedir. Emanname içerisinde en önemli olarak: '*cizye karşılığında Kudüslülerin can, mal ve ibadethanelerine dokunulmaması, ibadetlerini ve dini yaşantılarını özgür bir şekilde sürdürmelerini*' (s.56) maddesi örnek

verilmektedir. Ayrıca ahitnamenin son şartının, Kudüs'teki Hristiyanlarca talep edildiği ifade edilmektedir. Bölümde, Emeviler döneminde Kubbetu's-Sahra'nın inşasına ve Abbasiler döneminde kentin maruz kaldığı depremlere ve yenileme çalışmalarına da kısaca değinilmektedir.

Üçüncü bölümde Haçlılar dönemini ele alan yazarlar, sefer öncesi Kudüs'ün durumunu, Haçlı Seferlerini ortaya çıkaran sebepleri: Dini etken, siyasi etken, ekonomik etken, ticari etken ve toplumsal etken olarak beş ana başlıkta incelemektedirler. Haçlıların Kudüs'ü kuşatmadan önce Urfa ve Antakya Kontluklarının kuruluşu ve bölgede yapılan katliamlar aktarılmaktadır. Ardından 1174 yılına kadar geçen süre içerisinde Kudüs'te Haçlı hakimiyeti anlatılmaktadır.

Dördüncü bölümde Nureddin Zengi'nin ortaya çıkışından Eyyubi devletinin yıkılışına kadar, 1154-1254 yılları arasında yaklaşık yüz yıllık bir süreçte Kudüs'ün durumu ele alınmaktadır. Kudüs'ü Haçlılardan kurtarmak için yapılan planlara, fethin sembollerinden Nureddin minberine, Selahaddin Eyyubi'nin Müslümanları bir çatı altında toplama mücadelesine ve Hittin Savaşına kısaca değinilmektedir.

Eserin son bölümünde, Memlük Devleti'nden günümüze kadar Kudüs'ün durumundan yüzeysel olarak bahsedilmektedir. Bu kısım ele alınırken Osmanlı dönemi, İngiliz Mandası ve Ürdün Haşimi Krallığı dönemlerinde Kudüs'ün yapısı ve imar faaliyetleri aktarılmakta, "Müslümanların Kudüs'e Karşı Görevleri" adlı başlık ile esere son verilmektedir.

Kudüs'ün tarihini genel hatlarıyla ele alan çalışma, çoğunlukla yalın bir dil ile yazılmış olup görsel materyaller ile zenginleştirilmiştir. Sadece yüzeysel bilgiler veren eser, bu alanda derinleşmek isteyen araştırmacıların başvuracağı bir kaynak kitap niteliğinden çok, Kudüs hakkında genel bilgiye sahip olmak isteyen bir okuyucu kitlesine hitap etmektedir. Bu minvalde eserin kaynak bir kitap veya akademik bir çalışma ürünü olmaktan ziyade, yazarların duygusallığının ön plana çıktığı, taraflı bir bakış açısıyla yazıldığı söylenebilir. Bu ve benzeri çalışmalar, Müslümanların Kudüs'e yönelik akademik çalışmalardaki yetersizliğinin bir tezahürüdür.

Recep Tayyip ÖZGÜÇ

Mardin Artuklu Üniversitesi

Kudüs ve Filistin Çalışmaları Anabilim Dalı

receptayyipozguc@gmail.com